

Kell egy fogódzó, barátom. Egy pont, egy fixum, ahogy ama szirakuzai bölcs mondá, ha miben megkapaszkodván hordozhatjuk a Mindenség terheit, szólalt meg a Prédikátor, hátát a cinterem sarkának vetve, és a Földmérő – fölvéve a gondolat fonálát – sodorintott rajta: az a ház is ilyen pont vala, melynek falai most szemünk előtt omlnak porrá, és amint ezt kimondta, a Nagyparókia mellett álló, tetőzetétől, gerendáitól, ajtóitól és ablakaitól megfosztott romos épület nagy robajjal összedőlt. Helyén fölfelé szélesedő, majd hogyanem gomba alakú porfelhő emelkedett a magasba, és gyorsan szétterülve beborította a templomkertet az ótemplommal és a Vizes utcával, de a két sötét köpönyeges alak – egyikük nyúlánk, törékeny alkat, a másik robusztus, tagbaszakadt férfiú – nem várta meg, míg őket is eléri a felleg, szempillantás alatt eltűnt. Léggé váltak vagy a föld nyelte el őket? Beolvadtak a cinterem salétromos falába? Mintha senki se állt volna korábban a megfeketedett tölgyfa ajtónál, melynek két felső kazettájára antik edények képét faragta egy régen volt asztalosmester, a bennük lobogó lángokkal a túlnan fényeskedő örök világosságra emlékeztetve a halandókat.

A lerombolt kántorlakot a Nagy Tűz után emelték, együtt az ótemplom tornyával az ezerhétszáz éves vége felé, és a Prédikátor gyermekként tanúja volt az építkezésnek, működése idején pedig többször is renováltatta a laza altalaj miatt repedező falakat. Valaha folyómeder volt itt, a Maros egyik kanyarulata patkó alakban ölelte körül a templomot, és a szabályozás után elmoszarasodott holtágat a Földmérő tervei alapján töltötték föl, de a földárja továbbra is folyt, áradt és apadt a mélyben, rongálva a Templomkert körüli házak alapozását. A Nagyparókiát többször is alárakták, megerősítették, újraszigetelték, de a kántorháza kevesebbet költöttek, az utolsó Brassai halála óta az utcafront meszelésén kívül semmit sem javítottak rajta, és állapota napról napra romlott.

B***y nagytiszteletű úr – a Prédikátor hetedik utóda – nem akarta megvárni, míg összedül, és úgy döntött, lebontatja a roskadozó épületet. Sem rosszindulat, sem szívtelenség nem szerepelt indítékai között, ahogy Szerénke feltételezte és hirdette úton-útfélen, miközben lila árkokkal keretezett, véreerekkel hálózott szeméből könnyek szivárogtak. Szerénke már csak ilyen volt: védtelenségét könnyelműen a tenyerén hordta, és nem tudta elképzelni, hogy mások nem érzelmeik hatására, hanem megfontolásból cselekszenek.

Legszívesebben agyonütne, miattam nem tud megszabadulni ettől a háztól, én állok az útjába a gyülekezeti terem építésének. Azt mondja, az ótemplomban fázna télen a vénasszonyok. Kétszáz évig nem fázta? Az apám, a nagyapám meg a többi ősem nem didergett az orgonánál? Azok kibírták? – apprehendált rekedt dizőzhangján, az ujjai közé fogott csikkról újabb cigarettára gyújtva, és akkorát slukkolt belőle, akár a víz alól felbukó gyöngyhalász az éltető levegőbe.

Akkor már tíz éve tanítottunk együtt a Szent István téri iskolában. Fiatalon kerültem oda, képesítés nélkül, kisebbségi érzéssel, aggodalmakkal küszködve. Féltem a feladattól, a gyerekektől, tartottam az idősebb kollegáktól, úgy éreztem, semmibe vesznek. Szerénke volt az első, aki szóba állt velem. Látásból gyerekkorom óta ismertem, mindössze három ház és a Nagyparókia ékelődött a kántorlak és nagyanyám Vizes utcai háza közé, később pedig, mikor odaköltöztünk, naponta hallottam magas sarkú cipőjének kopogását az ablakunk alatt, de az ismerkedés valahogy elmaradt.

A dohányzás hozott össze minket – abban az időben nem volt társadalmi megvetés tárgya, nem tiltották ki a nyilvános helyekről, nem riogattak csontvázak a cigarettás dobozokról; egy pakli külföldi csomagból vett Lucky Strike vagy Pall Mall a szabad világ üzenetét juttatta el hozzánk, de a torokkaparó 5 Éves Terv, Fecske vagy Harmónia is képes volt néhány percre a szabadság illúzióját kelteni abban a vasfüggöny mögötti rezervátumban – és mindketten alig vártuk a kicsöngetést, hogy rágyújthassunk. Adsz tüzet? Az osztályban hagytam az öngyújtómat, lépett oda hozzám első iskolai napom nagyszünetében. Nyúltam a gyufáért, de nem várt, megfogta és felemelte kezemet, hogy égő cigarettám összeérjen az övével, és olyan vehemenciával szívta a sajátját, hogy orcája behorpadt az erőlködéstől. Az ikerparazsak fölött kékes füstcsíkok kacskaringóztak, mint valami beavatási szertartáson, és abban a pillanatban elmúltak szorongásaim. A tanári otthonossá vált, a kollégák rám mosolyogtak, és én a szívembe zártam Szerénkét cigányosan sötét, anyajegyekkel pöttyözött bőrével, ügyetlenül kirúszszott szájával, nikotinfoltos, remegő ujaival, rekedt hangjával és levendulaillattal megszelídített bagószagával együtt.

Szerénke elnyomta a második csikket – éppen két cigarettára futotta a tízórás szünetből –, és visszakopogott a gyerekeihez. Negyedikeseket tanított. Termében hátul, a padok mögött Magyarország térképe lógott egy állványon, sohase csavarták össze, hogy másokra cseréljék, és aki befejezte a számtanpéldát vagy a fogalmazást, kimehetett keresgélni a zöld síkságok, kék folyók, barna hegyek és a karikával jelölt városok között. Ha ki is hagyták a tantervből édes hazánk földrajzát, én akkor is megtanítom, szállt vitába a szakfelügyelővel, és amint kiejtette, száján kivirágzott az elkopottnak hitt kifejezés, szárbá szökken, meglomposodott, koronájában madarak fészkeltek, ágait-leveleit friss szél suhogtatta, ligetté, erdővé terebélyesedett, a hazát megéneklő hajdani költők versfoszlányai ökönyálként úsztak el ámuló szemünk előtt, és a harcias tanügyér végül nem írta bele jelentésébe a túlzottan

hazafias nevelést, amit felrőtt Szerénkének. Tüntesd már el azt a térképet, legalább mikor látogatnak, kérlelte szelíden igazgatónk, még fegyelmet kapok miattad, de a térkép maradt, és végig Szerénke tanítványai voltak a legjobb földrajzosaim.

Az özvegy kántorné, és később Szerénke is jogalap nélkül, kegyeletből lakott az eklézsia tulajdonát képező épületben. Kizárólag apja érdemeire való tekintettel túrték meg ilyen sokáig, kinek neve halála után is töretlen fényben ragyogott. Szócikk lett a Theológiai Lexikonban, és mint a száz főt számláló, dalversenyeken győztes dalárda karnagyát, a helyi népénekek gyűjtőjét, Kodály tanár úr levelezőtársát említették.

Nem szerepelt az adatok között, de a városban mindenki tudta, Szerénke az egyetlen leány a családban, mert Brassaiéknál két évszázadra visszamenőleg fiúk születtek, akik a hagyomány szellemében bibliai neveket kaptak; Dávidnak, Énoknak, Ézsajásnak hívták őket. Bizonyára így volt ez azoltától fogva, hogy egy ősük a városba jökor béjött Reformatio hívévé szegődött, de erre nem volt bizonyíték, a korábbi anyakönyvek hamuvá égtek a Nagy Tűzben.

Szerénkét nem pusztán profán neve és női mivolta különböztette meg felmenőitől. Megannyi kiváló orgonista utódjaként zenei hallás nélkül született. Nem ismert rá a Kiskacska fürdik dallamára, ha anyja lepötyögtette a zongorán, pedig az volt az altatódala, és később sem tudta megkülönböztetni a Radetzky-marsot a Rákóczi-indulótól. Ha énekelni kezdett, menekültek a közeléből. Klasszikus műveltségű, ám beszédében a helyi nyelvjárás hagyományait őrző apja Szirénkének becézte, ha te is a szirénök közt danoltál volna édös lelköm, azok a szöröncsétlen hajósok már a hangodtól szörnyet halnak az Odysseában.

A tanítóképzőbe nem könnyen jutott be – apja minden összeköttetésére szükség volt hozzá –, de csak a közeli nagyváros állami intézetébe vették fel, a híres református tanodákban nem volt pardon, ott zenélni és énekelni kellett. Isten ments, hogy ez a leányzó a harmóniumhoz üljön, és kinyissa a száját, súgtak össze a felvételi bizottság tagjai, majd áthúzták nevét a nagy árkus papíroson. Lila ténrtával, az ám! Csak úgy fröcsögött!, örvendezett Szerénke, mert így bejáró lehetett, nem kellett internátusba mennie, bele is haltam volna, ha elküldenek valami távoli helyre, tudod, mint azt az angol papkisasszonyt a múlt században, aki egyetlen regényt írt. Jó könyv nagyon, de nem jut eszembe a címe, pedig kétszer elolvastam, sírtam is rajta. Tudod, feledékeny vagyok mostanában...

A templomkert – ahová a kántorlak régimódi, kifelé nyíló ablakai néztek – a buján burjánzó tamariskákkal, szétterülő koronájú erdei fenyőkkel és illatos olajfákkal az volt neki, mint a fenyér és a lóp Emly Brontë-nak, ő sem tudott elszakadni soha. Amikor férjhez ment, és az Úri utcai szép nagy polgárházba kellett költöznie, kiveret kutyának érezte magát, pedig szerelmes volt az urába, mégis folyton hazaszaladt, csak hogy végigmehessen az ostorfás úton a templomtól hazáig, és a kántorház gangján járkalhasson, mert ott volt apus kedvenc helye, egy rozoga fakanapé virágokkal kipingálva, valaha a dédapámé volt, ki is lehetett silabizálni a nevét meg az évszámot, 1867, ez volt ráírva a támlájára. Apus odaült ebéd után újságot olvasni, én meg sántaiskoláztam a folyosón. Könnyű volt kirajzolni krétával, mert négyzetes téglákkal volt kipadolva, anyus haragudott is a firkálásért. Apus dolgozójába is bementem, ott minden úgy maradt, ahogy életében volt, egyedül a tinta száradt bele a kalamárisba, a tolla is ott feküdt a félbemaradt kottán, épp temetési búcsúztatót írt, mikor megállt a szíve. Becsuktam a szemem, és megsimogattam a házikabátját a szék hátán, azután kimentem anyushoz a konyhába, és kértem egy tányér levest. Ne sírj, Szerénke, még elsózod, zsörtölődött, mert az első kanál után megint eleredt a könnyem, és belepotyogott a tányérba, folyton apus hangját hallottam.

Szerénkére illett a Szirénke név. Fényes, csigákba göndörödő haja nem tűrte a regulát, ha százszor megfésülték, százszor gubancolódott össze, és loboncos frizurájától a feje túl nagynek látszott kicsi testéhez képest, akárcsak a melle, bögyösnek csúfoltak a polgáriban. Még a járásában is volt valami madárszerű; vékony lábát kapkodva, magas sarkú cipőben bidergett a hehehupás Vizes utcán, kivéve, ha éppen a kezében lóbálta kényelmetlenné vált lábbelijét, és mezítláb sietett haza, nem törődve a függönyök mögöl lesekedő szemekkel.

Néha el is vesztette a cipőjét. Bejáró korában többször a vonaton felejtette. Maga alá húzva a lábát felkucorodott az ülésre, végigaludta az utazást, és az utolsó pillanatban ébredt föl, a forgalmista már emelte a tárcsáját, amikor leugrott a szerelvényről. Persze, kegyetlenül szúrta talpát a salak, arról vette észre, mi történt, itt a kántorkisasszony cipője, mán mögin az ülés alatt tanálta mög a takarítóné, zörgetett be a szomszédos Berkes utcán lakó váltóőr, és Szerénke napokig hallgathatta anyja korholását.

Egyszer a bálteremben hagyta el a cipellőjét. Hajnal felé, az utolsó körcsárdásnál a táncról és pezsgőtől felhevült szmokingos fiatalurakból kitért a régi virtus, és úgy forgatták a felkapott lábú kisasszonyokat a viaszforgácstól sikos parketten, mint parasztleányok a sikítózó lányokat a falusi búcsúban, le is repült Szerénke lábáról a lakktopán, be a lányokat gardírozó hölgyek széksora alá, nem mászhatott utána szégyenszemre! Selyemharisnyás lábára húzta fel hócipőjét a mínusz tizenöt fokban, szerencse, hogy nem kellett messzire botladoznia, mert az üres gumisarkok minden lépésnél összecsucoltak, és lábujjai hófehérre dermedtek a Korona Szállótól a kántorházig vezető úton, anyja reggelig dörzsölte jeges hóval és forró vizes ruhával felváltva.

Furcsaságai dacára Szerénkét kedvelték a társaságban. Vicces lány, mondták a többiek, és udvarlók is rajzoltak körülötte. Jó partinak számított, az öreg Brassainak tanyája és kétszáz holdja volt Rákoson, meg szőleje Szugolyban, de nem csupán ezért találták vonzónak. Azt mondták, van szexepilem, és ha rossz is a fülem, a ritmus a véreben van. Jól táncoltam, sose árultam petrezselymet. Volt is valami szóbeszéd a családban egy szépanyámról. Cigánylány volt, olyan Cinka Panna-féle, azt mondták, arra ütöttem.

Kapott szerenádot is – a Csak egy kislány van a világon az első hegedűhangoknál felismerte, mondta is apám, kicsodás szelektív hallásod van, Szirénke lelköm! –, és a Vizes utca lesekedő öregasszonyainak megrökönyödésére nem érte be az elfogadást jelző lámpagyújtással. Kinyitotta az ablakot, nevetgélve trécselt gavallérjával, aki a cigány közben is húzta a nótákat, míg az anyja fel nem ébredt a zenebonára, majd adok én neked fenszterlizni éjszaka, ilyen szégyent hozni ránk!, és véget vetett a rajcsúrozásnak. Férjhez kell adni Szerénkét, mondta az urának másnap, és megrendelte a divatos, fehérre lakkozott hálósobabútort meg a szecessziós, aranyozott szalongoarnitúrát a város legjobb asztalosánál, ebédlőnek jó lesz a mienk, én is az anyámtól örököltem, és nekilátott beszerezni a kelengyét: finom damaszt ág- és asztalneműket, ezüst evőeszközöket és egy huszonnégy személyes, cseh porcelán étkezészetet. Jaj ne, kiáltott fel Szerénke a szögletes fülű, arany és fekete szegélyes empire leveses tál láttán, ez pont olyan, mint a cinterem ajtaján azok az ámpolnák! Anyus azt akarja, hogy halotti toron érezzék magukat az ebédvendégeim? Cserélje ki fiam, lögyön olyan, amilyet szeretne – szólt közbe az akkor már betegeskedő kántor –, így kapta meg Szerénke a Viktória mintás herendit.

A huszonnégy személyes étkezészet fogalom volt az iskolában, az egész tantestület látta már. Nekem akkor mutatta meg Szerénke, amikor elkótyavetyélte ingóságait, mert a cserelakásba nem vihette magával a nehéz bútorokat és a kántorházat megtöltő rengeteg holmit: kincset és kacatot vegyesen, kétszáz év hordalékát, hat-hét generáció hagyatékát. Mert minden Brassai ott született a templomkertre néző hálósobában, az egymásból nyíló tágas helyiségekben élt, és azon az ágyon hajtotta fejét örök nyugalomra, ahol a világra jött. Valamennyiüket a templom barokk oronozatú cintermében ravatalozták fel – a Földmérő tervei alapján ezt is a Prédikátor építtette egykor –, és az alatta lévő kriptába temették.

A kántorság apáról fiúra szállt a Brassaiaknál, Szerénke elsőként – és egyben utolsónak – szakította meg a sort, anyja fél tucat halott magzatot szült utána, de eleven fiút akkorkát sem, mint a hüvelykujjam, pedig bármit megadtak volna egy fiúgyermekért.

Szerénke minden szeleburdisága dacára tudatában volt felelősségének. Ő volt az utolsó Brassai, őre és örököse a múltba veszett dinasztiának, melynek nyoma és bizonyítéka a cinterem falába illesztett márványablakon kívül egyedül a roskadozó kántorház volt. B***y nagytiszteletű úr szerint csupán koszos patkányfészek, száz éve le kellett volna bontani, Szerénkének viszont maga a Paradicsom, és benne minden tárgy – lett legyen csorba, foghíjas, szakadt, horpadt, rozsdás, szúette, moly- és egérrágta, fakó, avagy rongyos – pótolhatatlan érték. Még a fiók mélyére került letört bögrefűlő, fa cérnaspulnihoz, lyukas vasfazékhoz is emlékek fűzték. Ősei keze nyomát hordták magukon, és az elmúlt idő aranylórú párja vonta be a dohos plüssfüggönyöket, a bor- és kávéfoltos abroszokat, törött rugójú sezlonokat, sánta székeket, vásott szőnyeget. Szerénke nem vette észre a nedves penészfoltokat az ebédlő régimódi festésű, fekete alapon vörös rózsás falain, sem a felpúposodott diófurnért a politúros ebédlőasztalon. Gyertyák reszketeg fényét látta a pókhálós üvegcsilláron, és a hófehér abroszon a lepkés- virágos porcelánt, a gőzölgő levest, anyuska aranyszínű tyúklevését, apus kezében a rubintpiros borral telt kristály poharat, nagyatyust a hintaszékben szundikálva, és a többieket az asztal körül, a sötét zugokban, a padlás szuvas gerendái mögött, füstös kaminokban, nyirkos pincezugokban. A kántorházban minden ajtónyitásra felrebbent egy árnyék, az ajtók tafetaszoknyák foszlányait csipték oda, megszólalt egy billentyű a zongorán, és a Voltak kislánykora óta szöngött Szerénkét. Földet seprő, fehér szakállukat karjukra vető vénék a térdükön lovagoltatták; abroncsszoknyás, sárgult főkötős asszonyságok a haját fésűlgették, és furcsa történeteket meséltek a Sellőről, aki ott élt a Régi Sárnyomó nádasában, vízililiomokat font a hajába, és a Képiróval szerelmeskedett a Templomkertben, míg agyon nem verték a halászsok. Túl élénk a fantáziája, védte az apja. Nem tudom, honnan veszi ezeket a szörnyűségeket, sopánkodott az anyja. Ne hazudozz, Szerénke, pirongatta, ebben a házban hármunkon kívül senki se lakik, és a kislány nem értette, miért nem látják szülei a hasznavehetetlen holmikkal telezsúfolt hátsó szobák lakóit.

Hogy hagyhatnám itt őket? Kinyúlnak a falból, megfogják a kezemet, a szoknyámba kapaszkodnak, egyedül én vagyok nekik, zokogta Szerénke, miközben a repedt herendi tányérokat szedegette a márványlappal ebédlőkredenc leszakadt polcáról, és hiába próbáltam vigasztalni, nem tudtam meggyőzni a közeli lakótelepen felkínált kétszobás öröklakás előnyeiről.

Tiszta lesz és kényelmes, magyaráztam. Nem repedeznek a falak, nem szivárog belőlük víz, nem virágozik rajtuk salétrom. Nem lesz dohszag és penész, sem gomba a perzsaszőnyeged alatt. Nem kell szemet cipelned a folyton füstölő kályhába. Nem kell lavórban mosakodnod. Fürdőszobád lesz, központi fűtésed, éjjel-nappal meleg vized. Sose dideregsz pokrócokba csavarva télen. Nem süvít át jeges szél az ajtó- és ablakréseken. Nem kell a huzatos, folyosóvégi budira járni. Nem ijesztetnek a padláson randalírozó patkányok, a pincéből felmászó siklók, nem töröd össze magad a korhadó padló gödreibe botolva, mint két éve. És ha kinézel az ablakon, onnan is látod az ótemplom tornyát, a tamariskák rózsaszín foltjait, hallod a harangszót, és az olajfűzek illatát odafújja hozzád a szél.

Biztosan igazad van. Bárki boldogan menne a helyemben, de én rettegek attól a pillanattól, amikor utoljára lépem át a küszöböt, nézett rám Szerénke sírástól bedagadt szemmel, és remegő ujjával megpróbált beleilleszteni egy fél cigarettát a könnyű tollszipkába. A doktor eltöltött a dohányzástól, azt mondta, meg fog gyógyítani. Hatot szíhatok naponta, és ha kétfelé vágom, többször gyújthatok rá. Így próbálok becsapni magamat, de nem nagyon sikerül, veszettül hiányzik a bagó.

Február elején kézbesítették a végzést, mely szerint június végéig el kell hagynia a kántorházat. Másnap alig tudott felkelni, remegett keze-lába. Valami titokzatos kór támadta meg, sokáig nem is tudták kideríteni, mi a baja. Egyik rendelésről a másikra küldték, de nem találtak semmit, és az orvosok tanácstalanul figyelték állapotának romlását. Étvágytalan lett, tétova és szétszórt, elhanyagolta magát, mosdatlanul, fésületlenül imbolygott a városban, el-eltévedt, számára ismeretlennek tűnő ismerősök vezették haza. Otthon elvesztem ténfergett szobáról szobára, tanácstalanul rakosgatta a tárgyakat, halomba dobálta az álltukban szétmálló, penésztől megzöldült sifonlepedőket és abroszokat, a szekrényekből kirámolt dohos ruhákat, anya vedlő rókaboáját, apuska molyrágott lengyel bundáját. Halomba hordta a bőrkötésű öreg könyveket, a Pallas Nagy Lexikon, a Brehm és a Flammarion köteteit, a remekírók aranyozott táblájú sorozatait. Kiszedte a vitrinből a nipelket, a konfirmációra kapott kelyhet, a városképekkel díszített üveg poharakat, a herkulesfürdői, marienbadi, póstyéni emlékeket, azután kiborította a sublőfiókokból a foszlott kötésű albumokat és a szivarosdobozokban őrzött fotográfiákat.

Következő látogatásomkor a magas támlájú kanapén gubbasztva, maga alá húzott lábbal találtam. Dús, fekete haja kiritkult, és rövidre vágva, piszkosszürkére őszülve, mint valami elfuserált töviskoszorú, csapzottan vette körül fakó arcát. Régi, vastag kartonra kasírozott fényképeket válogatott, amelyek alján cirkalmas betűkkel volt kiírva a fotográfus neve, hátoldalukon szárnyas puttók repdestek az atalier vagy fényirda alapításának dátuma körül. Reménytelen vállalkozás volt a rendezésük, több száz kép hevert körülötte, és mindegyiknél hosszú percekig időzött. Végigmutogatta a zsinóros atillába öltözött, bajszos-szakállas Brassai kántorok arcképeit. Tekintély és öntudat sugárzott róluk, karcsúra fűzött, csipkefőkötős asszonyaikból pedig kellem és szigor. Szerénke esküvői képe kirítt közülük. Rakoncátlan frizuráján félrecsúszott a mirtuszkoszorú, és csámpás kis koboldként csimpaszkodott hadnagyi uniformist viselő, fejfel magasabb, jóvágású vőlegénye karján.

Alig egy évig éltek együtt. Jóformán össze se melegedhettek, kitört a háború, és esztendőkre elszakította őket egymástól. Szabadságra hazajött ugyan az ifjú férj, de azt a néhány napot is másokkal kellett tölteni, a rokonságot és a barátok szüleit illet végiglátogatni, egymásra alig jutott idejük, bár igyekeztek kihasználni minden pillanatot. Még vendégségben is megesett, hogy kiszöktünk és kerestünk valami félreeső zugot, ahol összebújhatunk. Anyám egyszer rajtakapott, nem szégyelled magad, fényes nappal? Úgy viselkedsz, mint egy lotyó. De anyuska, holnapután visszamegy a frontra, ki tudja, viszontlátom-e valaha, anyus meg úgy tesz, mintha engem a golya hozott volna. Szerénkébe az emlékezéstől visszatért az élet, még nevetett is, mikor elmesélte, férjes asszony létére mekkora pofont kapott anyjától a szemtelenségért. Képzeld csak, látszott az arcomon mind az öt uja nyoma.

A háború után nem sok jó várt Szerénkére. Fogságból hazatért férjét néhány hét után internálták, és ő újra kezdhette az aggodást. Hónapokig nem lehetett tudni, merre van, kiszabadulása után pár nappal pedig bejelentette Szerénkének, nyugatra szökik, nem várja meg, míg újra érte jönnek. Miért jönnének?, kérdezte Szerénke, de maga is tudta, hogy butaságot beszél. Hát te nem látod, mi folyik? Ezekről minden kitlelik. Nem látod, hogy tűnnek el az emberek?

Először V. bácsit, az öreg tanítót vitték el, másnap a feleségét. Azután a fiatalok kerültek sorra, tucatnyi egyetemistát hurcoltak el egyetlen éjszaka, bárki lehetett a következő. Gyere velem, szerelmem, most még átjuthatunk a határon, kérlelte az ura, de Szerénke hajthatatlan volt. Nem és nem, ismételte sírva. Megszakad a szívem utánad, de nem megyek el innen. Itt élt-halt minden őszöm, és ez az én sorsom is. A szomszéd városban sem bímám ki, nemhogy a földgolyó másik felén.

Szerénke kanapéjának plüssszuza – mint minden a roskatag házban – erősen kopott volt, de azért látszott a mustrája: mezítlásbas pásztorfiú tereli bárányait a patak hídján át a túlsó partra, és búcsút int az erdő szélén álló leánykának. Ausztráliába akart menni szegény, de lelőtték a jugó határon, mondta fakó hangon Szerénke, és ölébe ejtette az esküvői képet. Adj egy cigit, kérte, egy egészet. Nekem már úgyis mindegy, hallottam, amikor a doktor odaszólt az asszisztensnőnek, írja be llike: demencia. Igen, tével, demen-ti-a. Hazáig ismétellem magamban a betegség nevét, és megkerestem a lexikonban. Azt jelenti, hogy elhülyülök. Elfelejték mindent, és nem emlékszem majd semmire. Ezért hagyok jeleket magamnak, eligazításnak, hogy el ne tévedjek, mutatott körbe a tágas ebédlőben.

Akkor vettem észre, hogy a kipakolt holmik nem összevissza dobálva hevernek a padlón, rendszer van az elhelyezésükben. A ruhákkal letakart, meggyűrt takarókkal kiegészített könyvrakások hegy- és dombvonulatokat képezve ölelik körül a zongora smaragdszín filcterítőjéből és a penészzöld abroszokból alakított síkságokat, egy kék selyemruha csikokra tépett rongyai folyókat rajzolnak ki rajtuk, Szerénke tengersizín sálja hosszúkás tavat formáz, és a településeket színes anzikszok jelzik, a Brassaiak küldözgették haza utazásaikból. Szerénke a vitrin dísztárgyait és apja kőzetgyűjteményének darabjait is beépítette a kompozícióba. Kis földkupac mutatta a várost – a kertből való –, rajta század eleji képeslap az őtemplommal meg a kántorházzal.

Ámulva néztem a szoba nagyobbik felét elfoglaló, elképesztő kollázst. Szerénkének fogalma sem volt a modern művészetről, mégis, a térkép – nevezzük így a talált tárgyaiból csinált kompozíciót – zseniális alkotás lett. Szerénke, bomló agyával ott a semmi határán billegve lelket lehelt az ócskaságokba, és a dolgok – bár önmaguk maradtak – mítosszá lényegültek a keze nyomán.

A földön térdelve hagytam ott: éppen a családi fényképekből kezdett keretet rakni a mű köré. Hagyd itt a cigidet, az enyém elfogyott, szólt rám, hátra se nézve. Letettem mellé a nagy, sárgaréz hamutartót – egyik nagybátyja bütykölte gránáthüvelyből valamelyik balkáni front lövészárkában az első háborúban –, és egy csomag bontatlan kék Darut, azt szívtam akkoriban. Sokáig lelkiismeret-furdalásom volt miatta, pedig ami történt, azon nem változtatott volna az sem, ha nem teljesítem kívánságát.

Másnap a takarítónő, aki az ebédjét vitte az iskolai menzáról, eszméletlenül találta. A térképre hanyatlott, és ujjai között még füstölt a csikk, az utolsó a pakliból, amit otthagytam. Jobb keze a kis földkupacba markolt, szemének pillantása a plafon bíborszín rózsáira szegeződött.

Még két hétig élt, de nem tért magához. Fészekből kiesett madárfiókaként feküdt a kórházi vaságyon. Azt mondták, öntudatlan, és az az alig érezhető szorítás a kezemen csupán reflexmozgás, önkéntelen izomrángás volt.

Aznap halt meg, talán éppen abban a pillanatban, amikor a kántorház falait ledöntötték a bulldózerek.

Az omlás keltette felhő lassan oszladozott, leszállt a Templomkert fűvére, a falevelekre, a pecsétes téglákból rakott járdára, vastagon belepett mindent a finom, szürkésfehér por, és ahogy végignéztem az elszíntelenedett parkon, megláttam a romhalmazhoz vezető nyomokat, egy pár magas sarkú női cipő nyomait. Még a kopogását is hallottam.